

**Modern Türklük
Araştırmaları Dergisi**

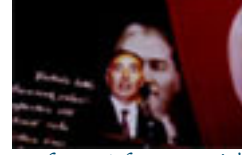
Cilt 2, Sayı 4 (Aralık 2005)

Mak. #61, ss. 198-205

Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Prof. Dr. Muharrem Ergin'e

Che-koei Kağan Devrinde (611-618) Batı Göktürk Hakanlığı

Hüseyin Salman

Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

ÖZET

552 tarihinde Bumin Kağan tarafından kurulan Göktürk Hakanlığı (552-745) üç bin yıllık bir maziye sahip olan Türk tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. İki yüz seneye yakın bir süre tarih sahnesinde kalmayı başaran bu Türk Kağanlığı, siyasi tarih ve kültür tarihi olarak geriye önemli ve hatırı sayılır bir miras bırakmıştır.

Bu makalemizde, Che-koei Kağan dönemini (611-618) sadece siyasi tarih açısından ele alıp değerlendirmeye çalışacağız.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Göktürk, Che-koei, Batı Göktürk Kağanlığı, Türk yazıtları, Çin yıllıkları

ABSTRACT

The Gokturk Khanates (552-745) established in 552 under the leadership of Bumin Khaghan has an importance place in Turkish history, which has the past with three thousand years. This Turkish Khanates was left a very important heritage as political history and cultural history, which succeeded to stay in the history scene for approximately two hundred years.

We try to examine the Che-koei Khaghan period (611-618) for only political history aspect in this article.

KEY WORDS

Gokturk, Che-koei, Western Gokturk Khanates, Turkish inscriptions, Chinese yearbooks.

1. Giriş

552 tarihinde Bumin Kağan tarafından kurulan Göktürk Hakanlığı (552-745) üç bin yıllık maziye sahip olan Türk tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. İki yüz seneye yakın bir süre tarih sahnesinde kalmayı başaran bu Türk Kağanlığı, siyasi tarih ve kültür tarihi olarak geriye önemli ve hatırı sayılır bir miras bırakmıştır. Günümüz tarihçileri bu miras üzerindeki çalışmalarına halen devam etmektedirler. Siyasi tarih olarak, inişli çıkışlı bir hayat sergileyen Göktürk Hakanlığı olayların akışı ve siyasi şartların gereği olarak birçok bölüme ayrılmak zorunda kalmıştır. 582 tarihinde iç ve dış tahrikler sonucu imparatorluk bölünmüş, Doğu ve Batı Göktürk Devletleri kurulmuş, ülkenin doğusunda elli yıllık bir esaret devrini takiben II. Göktürk Kağanlığı kendisini tarih sahnesinde göstermiş ve 745 yılına kadar siyasî yaşamını devam ettirebilmiştir.

Biz de bu incelememizde, 582 tarihinde kurulan Batı Göktürk Bakanlığı'nda (582-659) önemli bir yeri bulunan Che-koei Kağan dönemini (611-618) sadece siyasi tarih açısından ele alıp değerlendirmeye çalışacağız. Bilindiği gibi 582 yılında Tardu Kağan (582-603) tarafından kurulan Batı Göktürk Kağanlığı, onun ölümüne kadar iyi ve mutlu yıllar geçirmiş, hatta bir ara (598-599) gücünün zirvesine ulaşan bu Kağan, doğu Göktürk Hakanlığı'nı da (582-630) kendine bağlayarak bütün Göktürk boylarını birleştirmeyi başarmıştı. Özellikle 600 yıllarında başta dış tesirler olmak üzere çeşitli sebeplerle Batı Göktürk Kağanlığı'nda başlayan karışıklık, gitgide artarak ülkeyi karanlık günlerin eşiğine getirmişti. 611 de Che-koei Kağan'la başlayan canlanma, Tong Yabgu Kağan (618-630) döneminde de devam etmiş, bundan sonra 659 yılına kadar duraklama ve gerileme şeklinde bir düşüş kendini göstermişti.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız siyasi tarih tablosuna göre, Che-koei Kağan dönemi iki defa kederli ve hüznü yıllar devri ve iki defa da mutlu yıllar diyebileceğimiz dönem geçiren Batı Göktürk Kağanlığı'nda ikinci huzur ve mutluluk merhalesinin yaşandığı döneme rastlamaktadır. Bu sebeple, bu devri kaynakların verdiği imkanlar ölçüsünde daha geniş bir şekilde ele almak uygun olacaktır. Che-koei Kağan döneminden bahseden kaynaklar şu anda sadece Çin yıllıklarıdır. Kendisine uzak düştüğü için kendi kaynaklarımız olan eski Türk yazıtları ondan tek bir satır bile söz etmemektedirler. Bu sebeple incelememiz Çin yıllıklarına göre Che-koei Kağan dönemi olacaktır. Şimdi Çin belgelerindeki Che-koei Kağan dönemi ile ilgili haberleri aktaralım.

Soei chou, bölüm LXXXIV, s7r-s.8r.

"610 senesinde imparator (Çin) batıya bir denetleme gezisi (Chavannes 1941:

17) yapmaya hazırlanırken che-yu-che¹ Wei Tsie'yi, Ta-cheng-pa vadisinde² koşulmuş atlar ve savaş arabaları ile kendi etrafında toplanma emrini götürmek için Tch'ou-lo'ya gönderdi. Kağan'ın devlet ileri gelenleri bunu kabul etmediler. Tch'ou-lo, başka sebepler ileri sürerek İmparatorluk elçisi nezdinde özür diledi. İmparator çok kızdı ve ne yapacağını bilemedi. Tam uygun zamanda Batı Türk'lerinden Che-koei isimli bir şefin bir evlilik mukavelesi istemek için gönderdiği bir elçi saraya geldi. P'ei-kiu³ bu fırsattan istifade ile içinde şu sözlerin bulunduğu bir tavsiyede bulundu. "Tch'ou-lo saraya gelmedi. Çünkü, büyüklüğüne ve kuvvetine güveniyordu. Kulumuz bir hile ile onu zayıflatmayı teklif ediyor. Şayet onun devleti parçalanırsa ona hakim olmak kolay olacak. Che-koei, Tou-leou'nun oğlu ve Ta't'eou'nun torunudur. Nesilden nesile aile mensupları kağan unvanına sahip oldular, hükümet ettiler ve batı bölgesini idare ettiler. Şimdi öğrendim ki, O, otoritesini kaybetti ve Tch'ou-lo'ya boyun eğdi ve ona bağlandı. Bu sebeple O, desteğimizi temin için bir elçi gönderiyor. Elçisine saygı ile davranılmasını ve bizzat kendisine kağan unvanı verilmesini tavsiye ediyorum. O vakit Türklerin gücü bölünecek ve her iki kısım da bize itaat edecekler". Bu sözleri dinledikten sonra İmparator "Sözleriniz doğrudur" dedi. O vakit, o, P'ei-kiu'yu elçiyi çok ustaca ikna için sabahtan akşama kadar misafirhaneye gitmekle görevlendirdi. İmparator bu elçiyi sarayın Jen-fong salonuna davet etti. Ona Tch'ou-lo'da itaatsizlik gördüğü gerekçeleri açıkladı. Ayrıca ilâveten "Che-koei'de iyi nitelikler var. Ben ona büyük kağan olmayı teklif ediyorum. Ben onu Tch'ou-lo'yu öldürmek için sahraya askerlerini koymaya davet edeceğim ve sonra istediği evlilik gerçekleşecek" dedi. İmparator Che-koei'ye verilmesi için beyaz ve sapı tao cinsi⁴ bir bambu olan bir ok aldı. Bu oktan yararlanarak elçiye şunları söyledi. "Bu iş, bu ok süratinde çabucak bitirilmiş olmalı".

Che-koei olup biteni öğrendikten sonra buna çok sevindi. O, askerlerini harekete geçirdi ve ansızın Tch'ou-lo'ya hücum etti. Tch'ou-lo büyük bir bozguna uğradı. Maiyetindeki binlerce süvari ile çocuklarını ve kadınlarını bıraktı, doğuya doğru kaçtı. Yolda kendisine refakat edenlerden bir müfrezeye onu hapsedti. Kao-tchang'ın doğusunda gizlendi. (Chavannes 1941: 18)

¹ Chavannes'a göre (1941: 322) che-yu-che bir unvandır. Çin devlet teşkilatı üzerine geniş bir araştırma yapan Robert des Rotours'a göre (1948: 922) ise che-yu-che umumi işlerde saray denetçisidir.

² Bu vadinin yerini maalesef tesbit edemedik.

³ Pei-Kiu, Chavannes'a göre (1941: 352) Çin imparatorluğu'nda komiser, Batı ülkeleri hakkında yazılmış bir coğrafya kitabının yazarıdır. Buradaki durumu Çin İmparatorluğu'nda devlet ve sömürge işleri adamı (ileri geleni) dır (Kafesoğlu 1983:101).

⁴ Bu tabir Chavannes'a göre (1941: 18, not 1) boğumları biri diğerinden dört karış mesafede olan bir bambu cinsini belirtir.

Kieou T'ang-chou, bölüm CXCIV, b.

"Daha önce Ho-sa-na (Tch'ou-lo Kağan), Soei'lere saygısını sunmaya geldiğinde (611) ve İmparator Yang (605-616) tarafından tutuklandığında krallığının sakinleri Ho-sa-na'nın amcasını tahta çıkardılar. Bu Che-koei Kağan adını aldı.

Che-koei Kağan, Ta-t'eu (Tardu) Kağan'ın torunu idi. İktidarı ele geçirdikten sonra ülkesinin arazisini genişleten ilk O oldu. Doğuda Altay'a kadar gitti. Batıda denize kadar gitti. Yu-men-koan geçidinin⁵ batısındaki çeşitli krallıkların hepsi de ona tabi oldular. Kuzey Türkleri'ne (Doğu Göktürk Devleti) rakip oldu. Sarayını Kuça'nın kuzeyindeki San-mi dağına⁶ yerleştirdi. Sonra O, öldü. Onun küçük kardeşi Tong Yabgu Kağan ona halef oldu. (Chavannes 1941: 23-24)

T'ang chou, bölüm CCXVI, s.2v.vd.

"Daha önce Ho-sa-na (Tch'ou-lo), Soei'lere saygısını sunmaya geldiğinde ülkesinin insanları onu sevmiyorlardı. Ho-sa-na tutulduğundan geri gönderilmedi. Onlar (ülkesinin sakinleri) taht için Ta-t'eu'nun (Tardu) torunu ile anlaştılar. Onun ismi Che-koei Kağan oldu. O, sarayını Kuça'nın kuzeyindeki San-mi dağına yerleştirdi. Yu-men-koan'ın batısındaki ekseri krallıklar ona tabi oldular. O, Doğu Türkleri'ne rakip oldu. (Chavannes 1941: 51-52)

T'ang chou, CCXVIIb.s.3r, Sie-yen-to'lar hakkında not

"Batı Türklerinden Tch'ou-lo Kağan Töles şeflerini öldürdüğü zaman Türklerle bağlı olan Sie-yen-to'lar (Sir-tarduşlar) isyan ettiler ve biri diğerinin peşinden şuraya buraya çekip gittiler. K'i-pi ko-leng, I-ou-tchen mo-ho (bağa) kağan sırasına terfi ettirildi ve Tan-han dağına⁷ ikamet etti. Sie-yen-to I-che-po'ya Ye-tie Kağan unvanı verildi ve O, Yen-mo dağına⁸ muhafaza etti.

Sonra Türkler'den Che-koei Kağan tekrar güçlendi. Bu iki oymak kağanı unvanlarından vazgeçtiler ve ona tabi olmaya geldiler. Uygurlar, Bayırkular, A-tie'ler, T'ong-lo (Tongra)lar, Pou-kou'lar ve Yu-tou-kiun dağlarında olan Pe-si'ler doğuda Che-pi Kağan'a bağlandılar. Altay'da olan I-che-po batıda Yabgu

⁵ Yu-men-koan geçidi Chavannes'nin verdiği haritaya göre (aynı eserin sonu) Kara nor gölüne dökülen Bulıngır ırmağı kenarındaki eski geçit olarak görünüyor. Aynı zamanda Çin İmparatorluğu toprakları terk edilirken son geçit durumundadır.

⁶ Kuça'nın kuzeyinde olan bu dağ bir başka kaynağa göre (si yu T'ong-wen-tche) Han Tengri Ula dağı ile aynileştirilir (Chavannes 1941: 356 index).

⁷ Chavannes'a göre bu dağ, Turfan'ın kuzeyinde Bogdo ula dağları ile aynı olmalıdır (1941: 363).

⁸ Bu dağın yerini tesbit edemedik. Altay dağlarında bulunma ihtimali vardır.

Kağan'a bağlandı. (Chavannes 1941: 94-95)

Soei chou, bölüm LXXXIII, s.4. Soğd hakkında not.

"Daha önce Taşkent krallığı Türkler ile bir anlaşmazlığa düştü. Che-koei Kağan asker sevketti ve onu yıktı. O, Tegin Tien-tche'ye bu krallıkta naiblik yapmasını emretti. Ta-ye'nin 5. senesinde (609), Tien-tche vergisini vermek ve saygısını sunmak için Çin sarayına bir elçi gönderdi. (Chavannes 1941: 141 n.1)"

Şimdi bu belgelerin yardımı ve diğer araştırmacıların çalışmalarını da dikkate alarak Che-koei Kağan dönemini açıklığa kavuşturalım. 582 tarihinde ikiye ayrılan I. Göktürk Devleti'nde önemli bir rol oynayan ve bu bölünmenin müsebbiblerinden biri sayılan Tardu Kağan'ın (582-603) torunu olan Che-koei, Tou-leou'nun (Tardu'nun ikinci oğlu) beş çocuğundan biri idi. En büyükleri Ni-li Kağan olan bu beş kardeş sıra ile P'o-che Tegin, Che-koei Kağan, Tong Yabgu Kağan ve Mo-ho Şad isimlerini taşıyorlardı. Che-koei Kağan burada görüldüğü gibi Yang-sou Tegin de denilen baba Tou-leou'nun üçüncü çocuğu oluyordu (Chavannes 1941: 3). Çocukluğu ve gençliğinin nasıl geçtiğini kaynak yetersizliği sebebi ile bilemediğimiz Che-koei Kağan mevcut belgelerde 609 tarihinden itibaren tarih sahnesinde görünmeye başlar.

600 yılında Batı Göktürk Ülkesi'nde başlayan iç karışıklıkta ve sürekli Çin savaşları sebebi ile yıpranan dede Tardu Kağan 603 yılında (biraz daha önce de olabilir) Kukunor civarında ikamet eden Tou-yu-hoen'lere kaçıp izini kaybettirince, en büyük torun Ni-li Kağan ülkede idareye el koymuş ve kısa bir süre için asayiş sağlamıştı. Bilinmeyen bir sebeple 603 veya 604 tarihinde Ni-li Kağan ölünce en büyük oğlu olan Tch'ou-lo Kağan (Hosa-na Kağan da denilir) kendisine halef oldu. İşte bu tarihten itibaren her halde yaşı küçük ve devlet tecrübesi daha az olan yeğen Tch'ou-lo Kağan ile amca Che-koei arasında sürekli bir iç çekişme başladı. Anlaşıldığı kadarı ile İ-li vadisinde oturan Tch'ou-lo Kağan ülkenin büyük bir kısmına hakim oldu. Fakat amcasına tam bir itaat sağlayamadı. Ona göre daha batıda oturan Che-koei ise büyük bir ihtimalle Nou-che-pi kabileler grubuna dayanarak batı bölgelerini bağımsız bir şef gibi yönetmeye devam etti.

Çin kaynağı soei chou'nun bize bildirdiğine göre daha kağan olmadan önce Che-koei, merkezin dışında ayrı bir otorite gibi davranıyor, sadece ülke içinde değil ülke dışındaki işlere de bağımsız bir kağan gibi müdahale etme cesaretini kendinde bulabiliyordu... Nitekim, 609 yılında Batı Göktürk ülkesinin güney batısındaki Taşkent Krallığı, devlet ile (Batı Göktürk devleti) bir anlaşmazlığa düştüğünde, Tch'ou-lo Kağan yerine amca Che-koei bu krallığa asker sevk ediyor ve onu yıkıyordu. Che-koei bununla da kalmıyor, Tien-tche Tegin'i naib görevi ile bu ülkeye atayabiliyordu (Soei chou, Chavannes 1941; 141 n.1) Müteakiben cereyan eden olaylar

Che-koei'ye kağan olma yollarını açtı.

Tch'ou-lo Kağan (603-611) iş başına geçtiğinde Altay dağlarının güney batısı ile Tanrı dağlarının kuzeyinde oturan Tölas boylarını tekrar birliğe dahil etmek için onların üzerine ordularını sevk etmiş, hatta yüksek vergilerle onların mallarının çoğunu ellerinden almıştı. Arkasından bu boyların ileri gelen şeflerinden yüzden fazlasını da öldürmüştü. Bu ağır baskılar karşısında Tch'ou-lo'ya isyan etmeye hazırlanan Tölesler iki boyun etrafında toplanmaya başladılar. Bu iki boydan biri K'i-pi, diğeri ise Sirtarduşlar idi. Ağırlaşan şartlara dayanamayan K'i-pi'ler erkinleri Keleng liderliğinde bir defasında Tch'ou-lo Kağan'ı mağlup etmeyi başarabildiler (Taşağıl 1991: 238)

Töles boylarının ve onlardan biri olan Sir-tarduşlar'ın Tch'ou-lo Kağan'ı yenmeleri ve onun otoritesini yıpratmaları Che-koei'nin çok işine yaradı. Che-koei aynı zamanda güney doğu komşusu Çin İmparatorluğu'nun da durumunu iyi değerlendirdi. Bu ülkede İmparator Yang-ti (605-616) Kore savaşları bataklığına gömülmüştü. Batı Göktürk Devleti kağanlığı için mücadele ederken Che-koei güney doğu komşusunun (Çin) da desteğini yanına çekmeyi faydalı buldu. Bu amaçla Orta Krallık (Çin) dan bir evlilik antlaşması talep etti. Kore savaşlarında aldığı seri mağlubiyetler yüzünden acil yardıma ihtiyaç duyan imparator Yan-ti, Ta-cheng-pa vadisinde⁹ (Chavannes 1941: 261; Eberhard 1947: 195) Tch'ou-lo'dan ordu desteği istedi. Ancak onun menfi cevap vermesi üzerine sömürgeci nazırı P'ei-kiu'ya yeni bir senaryo hazırlama fırsatı doğdu. Buna göre yardıma gelmeyen Tch'ou-lo'ya karşı rakibi Che-koei el altından desteklenecekti.

Töles savaşları ile bir hayli yıpranmış olan Tch'ou-lo Kağan'ın ordusu, Che-koei'nin ordusuna karşı bir varlık gösteremedi. Bunda amca ile yeğen arasındaki yaş farkı ile beraber devlet yönetiminde ve orduda kendini gösteren idarecilik ve komuta tecrübesi farkının rolü büyük olmalıdır. Şartların amcası Che-koei lehine geliştiği bir ortamda yenilgi sonrası Tch'ou-lo Kağan'ın ülkede kalması mümkün değildi. Ülkede tutunamayacağını anlayan Kağan (Tch'ou-lo) tahtı terketti ve çareyi Çin İmparatorluğu'na sığınmakta buldu. Batı Göktürk ülkesi böylece 611 yılında Che-koei'ye kalmış oldu ve O da memleket ileri gelenleri tarafından oy birliği ile Kağan ilân edildi (Kieou T'ang-chou, Chavannes 1941: 23-24; T'ang-chou : 51-52).

Tahta çıktığında, Che-koei Kağan aşağı yukarı on yıllık bir durgunluk, karışıklık ve istikrarsızlık dönemini sona erdirdi. Ülkesi için parlak ve mutlu günlerin başlangıcını ilân etti. Uzun seneler sonra ülkesinin arazisini genişleten ilk kağan oldu.

⁹ Bu ta-cheng-pa vadisinin yerini maalesef mevcut kaynaklarda bulamadık. Bu vadede toplanan İmparatorluk (Çin) ordusu büyük bir ihtimalle Kore savaşına gitme hazırlığında idi. Çünkü, Çin yıllıklarındaki haberler ve kronoloji bizi bu kanaate sürüklemektedir.

Doğuda Altay dağlarına kadar olan arazi Batı Göktürk Devleti'nin hakimiyetine geçti. Çin kaynağı Kieou T'ang-chou'ya göre Yu-men-koan geçidinin batısındaki çeşitli krallıkların hepsi de, Tang-chou'ya göre ise aynı geçidin batısındaki krallıkların ekserisi ona tabi oldular (Chavannes 1941: b.23,52). Yeğeni zamanında O, ihtimal Tokmak'da oturuyor ve batı bölgelerini yönetiyordu. Doğuda Altay dağları ve Yu-men-koan geçidine kadar olan arazi fethedilince Che-koei yeni bir idarî değişiklik yapmak zaruretini duydu. Kuça'nın kuzeyindeki San-mi dağında ikinci bir merkez tesis etti. Bu şüphesiz Işık göl'ün doğusunda bulunan arazinin daha iyi yönetilmesi için alınmış faydalı bir karardı. Bu sahaları egemenliği altına alınca O, Doğu Göktürk Devleti komşu olmuş oldu. Çin kaynakları bu fetihlerden sonra Che-koei'nin Doğu Göktürk Devleti'ne (582-630) rakip olduğunu (Mau-tsai 1958: 359) kaydederlerse de gerçekte böyle bir durum hiç bir zaman zühur etmedi. Doğuda Şi-pi Kağan (609-619) a karşı bir dostluk politikası takip eden Che-koei Kağan bir defa dahi olsun bu devlete karşı hasım hane bir harekette bulunmamıştır. Bu sebeple Çin yıllıklarını her konuda dikkatli kullanmak zorunluluğu karşımıza çıkmaktadır.

Batı bölgelerine gelince Çin kroniklerinin yazdığı gibi Kağan burada denize kadar (büyük bir ihtimalle Hazar denizi) olan anarşiyi ülkesine dahil etmiştir. Eğer, Ermeni tarihçilerine inanmak gerekirse 616-617 yıllarında bir Türk ordusu Rey ve İsfahan'ı fethettikten sonra Kağan'ın emri ile geri dönmüştür (Mario 1972: 238 n. 39).

Çin kaynaklarına göre Che-koei Kağan eceli ile ölmüştür. Yerine küçük kardeşi Tong Yabgu halef olmuş ve ikinci parlak dönem diyebileceğimiz devri (611-630) O, devam ettirmiştir. Görüldüğü kadarı ile Che-koei Kağan çok kısa süren saltanat döneminde ülkesinin sınırlarını ilk genişleten kağan olmuş, Doğu Göktürk Devleti ve Çin İmparatorluğu'na karşı dikkatli bir denge siyaseti takip etmiştir. Her iki devlete de bir defa olsun savaş açmaması bunun açık bir delilidir. Che-koei Kağan ülkesi için yedi yıl süresince bir kazanç olmuş ve memleket sakinleri onun sayesinde refah ve bolluk yanında, huzur ve güveni tatmışlardır.

Kaynaklar

- TAŞAĞIL A. (1991) 550-627 Yılları Arasında Töles Boylarının Coğrafi Dağılımına Bir Bakış, Mimar Sinan Ün. Fen-Ed. Fak. Dergisi, 1, s. 238, İstanbul.
- CHAVANNES E. (1941) Documents Sur les Tou-kiue Occidentaux, Paris.
- EBERHARD W. (1947) Çin Tarihi, Ankara.
- KAFESOĞLU İ. (1983) Türk Milli Kültürü, İstanbul.
- MARIO G. (1972) Sabirler, Hazarlar ve Göktürkler, VII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Tebliğler, I, Ankara.
- MAU-TSAI L. (1958) Die Chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken I, Wiesbaden.
- ROTOURS, Robert des (1948) Traité des Fonctionnaires et Traité de L'armée, tome II, Leyden-Brill.

Hüseyin Salman

Prof.Dr., Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü öğretim üyesidir.
Adres: Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. Göztepe
Kampusu 81040 Kadıköy-İstanbul
Fakülte Tel: 0216 3451186 . Fakülte Tel: 02163464553 . Fakülte Faks:0216 3478783

Yazı bilgisi :

Alındığı tarih: 12 Kasım 2005
Yayına kabul edildiği tarih: 30 Kasım 2005
E-yayın tarihi: 27 Aralık 2005
Çıktı sayfa sayısı: 8
Kaynak sayısı: 7